

BÜKK MAGTERMELŐ ÁLLOMÁNYAINK AZ OECD KÖVETELMÉNYEK TÜKRÉBEN

DR. DOBROSLÁV LAJOS

Magyarország — a szántóföldi vetőmagokhoz hasonlóan — az erdészeti szaporítóanyagok vonatkozásában is az OECD (Organisation for Economic Cooperation and Development, Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet)-be való felvételét kérte. Felvételünk esetén hazánk lesz az első szocialista ország tagjai között. Az erdészeti vetőmagvak és szaporítóanyagok export-import forgalma az OECD tagországai között csak annak követelményei és előírásai alapján történhet. Erdészeti szaporítóanyag exportunk szinte kizárólag közös piaci (EWG) országokba irányul — amelyek az OECD-sémát követik —, így azok is csak olyan országból importálhatnak, ahol a sémát alkalmazzák. Az OECD rendszerhez való csatlakozás így erdészeti szaporítóanyag-exportunk létkérdése.

Az OECD követelmények maximális figyelembevételével 1982—83-ban felülvizsgálatra került a termelő gazdaságok által bejelentett lassannövő, lombos fafajaink állományainak jelentős része. Ezek közül a bükk fafajjal foglalkozom részletesebben. Azzal a bükk fafajjal, amelynek kiváló tulajdonságát mutatja az a tény is, hogy erdeinkben elfoglalt területaránya csak 6,8⁰/₀-os, ugyanakkor élőfakészletünk 12,9⁰/₀-át produkálja. Kijelölt bükk magtermelő állományaink adatai teljes részletességgel megtalálhatók az NMI 1984-ben kiadott Eljárási Szabályzatának „Magyarország erdészeti vetőmag- és egyéb szaporítóanyag forrásainak nyilvántartása” című mellékletében. Erdőgazdaságonkénti megoszlásukat az 1. táblázat tartalmazza.

Az erdőgazdaságok bükköseinek területaránya alapján kevésnek tartom a Borsodi EFAG területén kijelölt 94,5 ha (0,5⁰/₀) bükk magtermelő állományt. Túlzottnak tartom viszont a Somogyi EFAG 301,5 ha-os (9,4⁰/₀) kijelölését. Remélhetően fiatalabb állományok további kijelölésével ezek az arányok megváltoznak. Erdőgazdaságonként a bükkterület 1—2⁰/₀-a közötti mértékben célszerű magtermelő állományt kijelölni, mégpedig megfelelő korosztályviszonyokkal.

Magyarország bükk magtermelő állományait OECD kategóriáknak a 2. táblázatba foglaltam össze. Hazánk bükköseinek legszebb, legkiválóbb állományait 16 db törzs (2.2.1.) magtermelő állomány képviseli 203,3 ha területtel. Szelektált (2.2.2.) magtermelő állományunk 46 db van, 476,5 ha területtel.

A közeljövő legfontosabb állománynevelési feladatait ebben a 680 ha-ban kell megfelelő célszerűséggel ütemezni. Az azonosított (2.2.3.) kategória ugyancsak mintegy 680 ha területe kommersz, a tömegtermelés célját szolgáló magot fog adni. Az ezekben végzendő tevékenység most másodrendű feladatnak tekinthető, kivéve, ha fiatal (30—50 éves) állományról van szó.

1. táblázat

Az erdőgazdaságok bükk magtermelő állományai

Erdőgazdaság	Erdőterület*	Ebből bükkös terület*	Kijelölt bükk-magtermelő állomány terület		
	hektár	%	ha	%	
1. Balatonfelvid. EFAG	69.000,3	10.686,6	15,5	132,1	1,2
2. Kisalföldi EFAG	31.597,6	2,0	—	—	—
3. Nyugatm.-i FK	51.496,5	2.712,9	5,3	72,0	2,6
4. Zalai EFAG	58.781,5	10.323,2	17,6	135,0	1,3
5. Somogyi EFAG	87.171,3	3.194,3	3,7	301,5	9,4
6. Mecseki EFAG	60.625,4	6.801,4	11,2	49,9	0,7
7. Vértesi EFAG	42.408,3	2.289,2	5,4	26,7	1,1
8. Gemenci EVG	37.447,2	178,3	0,5	—	—
9. Mezőföldi EVG	17.917,5	529,3	2,9	12,4	2,2
10. Pilisi APEG	32.064,5	2.677,7	8,3	37,0	1,3
11. Tanulmányi ÁEG	16.775,1	260,0	1,5	—	—
12. Budavideki EVG	34.369,3	238,2	0,7	—	—
13. Kiskunsági EFAG	66.328,4	0,1	—	—	—
14. Délalföldi EFAG	25.609,1	—	—	—	—
15. Nagykunsági EFAG	34.988,0	—	—	—	—
16. Felsőtisza EFAG	64.991,4	—	—	—	—
17. Borsodi EFAG	121.206,1	18.240,8	15,0	94,5	0,5
18. Mátrai EFAG	86.560,5	15.125,8	17,5	249,2	1,6
19. Ipolyvidéki EFAG	69.439,7	6.824,7	9,8	89,6	1,3
20. Gyulaji EVG	22.435,7	120,1	0,5	—	—
21. MN Budapesti EG	36.133,1	403,2	1,1	11,4	2,8
22. MN Veszprémi EG	43.917,0	6.280,0	14,3	96,5	1,5
Erdőgazdaságok össz.:	1.111.253,5	86.887,8	7,8	1.307,8	1,5

* 1982. január 1-i ERSZ adatok

2. táblázat

Bükk magtermelő állományaink OECD kategóriáinként

M. Á. kategória	Erdőrészletek			
	községhatár	db	ha	%
Törzs				
2.2.1.	9	16	203,3	14,9
Szelektált				
2.2.2.	27	46	476,5	35,0
Azonosított				
2.2.3.	30	50	683,5	50,1
Összesen:	66	112	1.363,3	100,0

Feltétlenül szólnunk kell az eddig kijelölt magtermelő állományok korosztályviszonyairól. Amint a 3. táblázatban látható, 11,4⁰/₀ fiatal (31—50 éves), 21,0⁰/₀ középkorú (51—80 éves) és 67,6⁰/₀ idős (80 év feletti) bükk magtermelő állományunk van. Idős, eddig fatermesztési rendeltetésük miatt sűrűn, zárt állásban nevelt állományok már nehezen alakíthatók magtermővé. Középkorú, de még inkább fiatal korban kell megkezdeni a magtermelő állományok céltudatos nevelését. Tekintettel arra, hogy bükk magtermelő állományaink 25⁰/₀-a (340,6 ha) 100 évnél idősebb, valamint néhány gazdaságnál csak idős

A bükk magtermelő állományok korosztályviszonyai

Korosztályok év	Magtermelő állományok			Összesen ha	%
	2.2.1.	2.2.2. hektár	2.2.3.		
31—40	—	—	118,9	118,9	8,7
41—50	—	—	36,4	36,4	2,7
51—60	—	—	31,0	31,0	2,3
61—70	—	43,8	18,4	62,2	4,6
71—80	20,0	58,8	114,0	192,8	14,1
81—90	25,7	154,5	183,1	363,3	26,7
91—100	33,9	91,3	92,9	218,1	16,0
101—110	72,2	119,9	65,9	258,0	18,9
111—120	51,5	8,2	10,2	69,9	5,1
121—	—	—	12,7	12,7	0,9
Összesen:	203,3	476,5	683,5	1.363,3	100,0

állomány került felülvizsgálatra, nagyon indokolt további fiatalabb és középkorú (40—60 éves) erdőrészletek kijelölése.

1983. végéig 1363 ha bükk magtermelő állományt jelöltünk ki. Csúpan kijelölésükkel és törzskönyvbe vételükkel azonban még nem lesznek igazi magtermelő állományok. Azokká kell alakítani! Most kijelölt magtermelő állományaink legnagyobb része eddig a fatermesztés célját szolgálta, a törzsek viszonylag sűrűn állnak, kis koronájúak a fák. Nekünk pedig a szabad állású fákhhoz hasonló, nagy koronájú, kisebb záródású, tágabb magtermő-fa hálózatú állományszerkezetet kell kialakítanunk.

A magtermelő állományok nevelési eljárásai tehát eltérőek az általános erdőnevelési irányelvektől.

A magszármazás és felhasználás vonatkozásában — hazai viszonylatban — földrajzi elhelyezkedésünk, az ország kis méretei, de elsősorban a tengerszint feletti csekély magasságkülönbségek miatt különösebb megkötöttségeket feleslegesnek tartok. A bükk magtermés időszakossága és helyi eltérő mértéke miatt az üzemi gyakorlatban a bükk szaporítóanyagot mindig onnan szerzik be, ahol éppen van termés. Fontos viszont a származási kategória mindenkor megjelölése! Vagyis: kiváló bükkös termőhelyen a legértékesebb kategóriájú szaporítóanyag kerüljön felhasználásra. Nem engedhető meg, hogy a legjobb bükk termőhelyeken, amíg törzs-, ill. szelektált magtermelő állományból származó szaporítóanyag áll rendelkezésre, addig csak azonosított minőségű, vagy esetleg ellenőrizhetetlen származású csemetével történjen az erdősités. Hazai viszonylatban ebben látom a származás lényegét és a felügyelőségek tevékenységének szerepét.

Más a helyzet az OECD-export esetén. Ott már fontos a földrajzi szélességi és hosszúsági fok és a tengerszint feletti magasság megadása is.

Az Eljárási Szabályzat az OECD—EWG-előírásokat követve, biológiai értékrendjük alapján osztályozza az erdészeti szaporítóanyagokat, ezen belül a magtermelő állományokat is. Szabályzat jellgénél fogva nem foglalkozhatott bővebben a magtermelő állományokban végzendő erdőnevelési, erdővédelmi és termésfokozó eljárásokkal. A soronkövetkező erdőnevelési ten-nivalókat fogja tartalmazni és hamarosan elkészül az ERTI összeállításában valamennyi törzs- és szelektált magtermelő állomány kezelési utasítása. Ez nagyban megkönnyíti majd a gyakorlati munkákat. A kialakult és felvásár-

Szelektált (2.2.2) magtermelő bükk állomány

lásokon alapuló magbegyűjtési gyakorlat a jövőben tarthatatlanná válik. A minden ellenőrzés és felügyelet nélküli begyűjtés eleve lehetetlenné teszi a származás garantálását. Pedig az OECD-előírások egyik legfontosabbika a származásszavatolás.

Összefoglalva: *a legfontosabb feladatnak azt tartom, hogy a kijelölt erdőrészekből valóban magtermelő állományokat alakítsunk ki! Ne álljunk meg a kijelölésnél!*

Nagyon fontosnak tartom:

- további fiatalabb (30—50 éves) állományok kijelölését,
- a már minősített állományokban a magtermő fák kiválasztását és megjelölését,
- a céltudatos és maximális szakmai lelkiismeretességgel végrehajtott nevelővágások sürgős elvégzését,
- a legkiválóbb törzs (2.2.1.) magtermelő állományokban a legcélravezetőbb és legkorszerűbb erődvédelmi és termésfokozó eljárások bevezetését,
- a gyakorlati tennivalókat szinte megelőzve, de folyamatos feladatként kezelve eleget kell tenni az OCED adminisztratív követelményrendszerének, közismertté kell tenni a gyakorlat részéről követendő begyűjtési előírásokat, a származás szavatolását biztosító ellenőrzést és kategóriánkénti nyilvántartási rendet, hogy ez mielőbb általános gyakorlattá váljon,
- a gyakorlati szakmai vezetés figyelmét érdekeltségi rendszerén keresztül e témára irányítani,
- az egységárok állandó karbantartásával is érdekeltté tenni a termelő ágazatokat a magasabb genetikai értékű szaporítóanyagok felhasználására.